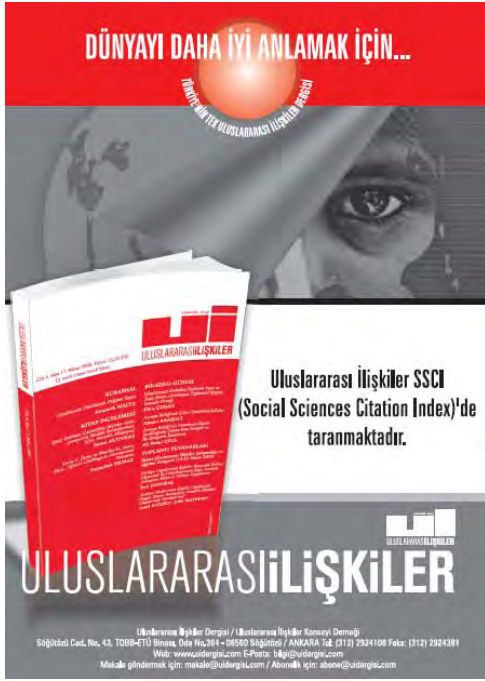

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

İşgal Sonrası Irak'ta Olanlar Sıradan Bir Güvenlik Sorunu mu?

Nihat Ali Özcan

Dr., Araştırmacı

Bu makaleye atıf için: Özcan, Nihat Ali, “İşgal Sonrası Irak'ta Olanlar Sıradan Bir Güvenlik Sorunu mu?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 1 (Bahar 2004), s. 93-118.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

İşgal Sonrası Irak'ta Olanlar Sıradan Bir Güvenlik Sorunu mu?

Nihat Ali ÖZCAN*

ÖZET

ABD Irak işgalini hızlı, kolay ve az kayıpla gerçekleştirdi. Savaşın sonra yeni Irak'ı inşa etme adına güvenlik bürokrasisinin işine son verdi. Kısa süre sonra Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde tahminlerin ötesinde direniş eylemleri ile karşı karşıya kaldı. Direnişçilerin kolayca organize olmaları etkin olan aşiret düzeninden, savaş sonrasında bütünlüğünü korumuş olan eski güvenlik bürokrasisinin gücünden ve yabancı işgalinin kolaylıkla ret edilmesinden kaynaklanmaktadır. Direnişçiler zayıflıktan kurtulmak için halkı kontrol etmek istemektedirler. Bu nedenle de işgalcilerle mücadeleleri halkı kimin kontrol edeceği noktasında düğümlenmektedir. Direnişçiler "terör" ve "şiddeti" yaygın olarak kullanırken işgalciler de halkı kendi yanlarına çekebilmek için bir yandan direnişçileri etkisiz hale getirmeye bir yandan da halkın "kalbini ve beynini" kazanmaya çalışmaktadır. Etnik ve dini çekişmelerin yaşandığı Irak'ta güvenlik sorunları kısa sürede tüm ülkeye yayılabilir. Iraklı Şiiiler çatışmaya dahil olabileceği gibi Kürtlerin Kerkük üzerinde ki iddiaları bir etnik çatışmayı gündeme taşıyabilir. ABD yönetimi Irak'ta bir an önce istikrarı sağlayamazsa Irak iç savaşa da sürüklenebilir.

Anahtar kelimeler: Ayaklanma, Irak, İşgal, ABD, Gerilla

Are Events in Iraq after the Occupation an Ordinary Security Problem?

ABSTRACT

The US carried out the Iraqi occupation quickly, easily and with few casualties. It put an end to the security bureaucracy in the name of building new Iraq after the war. After a short while it faced unexpected resistance in the regions where Sunnite Arabs live. The insurgents could organize quickly because of effective tribal order, power of old security bureaucracy which kept its integrity after the war and refusal of foreign occupation. Insurgents want to control the public in order to get rid of weakness. Therefore, the keypoint of contention is who will control the public. While insurgents commonly use "terror" and "violence", occupiers try on the one hand to make insurgents ineffective, on the other, to win the "heart and brain" of the public. Security questions may spread to whole country in Iraq where there are ethnic and religious struggles. Iraqi Shiites may be involved in the conflict. Kurdish claims on Kirkuk may bring an ethnic conflict to the agenda. If the US administration can't provide stability in Iraq as soon as possible, Iraq may drift into a civil war.

Keywords: Insurgency, Iraq, Occupation, US, Guerilla

* Dr., Araştırmacı.

Bu makalenin yazılmasındaki amaç, ABD ve müttefiklerinin Irak'ı işgali sonrasında yaşanan güvenlik sorunlarının çeşitli yönleri ile analiz edilmesidir. Makalede, ilk olarak güvenlik sorununu ortaya çıkaran işgalin ve savaşın niteliği üzerinde durulacak, daha sonra işgal edilen Irak'ta, güvenlik sorununun ortaya çıkışı ve dönüşümü irdelenecektir. İstikrarın sağlanamamasında rolü olan direnişçilerin kimlikleri bir sonraki aşamada ele alınacak, eylemlerin mantığı ve hedefleri analiz edilirken, işgalcilerin tutum ve politikaları da bir sonraki bölümün konusunu oluşturacaktır. Son olarak güvenlik sorununun gelecekte nasıl bir gelişme gösterebileceği üzerinde durulacaktır.

ABD ve müttefik silahlı kuvvetleri 20 Mart 2003'de başladıkları Irak savaşını hızlı, kolay ve az kayıp vererek kısa sürede kazandılar. Irak savaşının planlanma ve uygulama başarıları konu ile ilgilenen herkesi etkiledi. Bu çerçevede geleceğin savaşlarının özellikleri, orduların nitelikleri, teknik ve teçhizatı üzerinde tartışmalar başladı.¹ Ne var ki bu görkemli askeri başarının ardından karşılaşılan güvenlik sorunları kısa sürede muhteşem "zaferi" gölgelemeye başladı. Çünkü, savaş sonrası olaylarda müttefiklerin verdiği kayıpların sayısı, savaştaki kayıpları geçmişti.² Üstün teknolojik kapasiteye sahip ABD ve müttefik orduları, gerilla tarzı vur kaç saldırıları ile terör eylemleri karşısında yeni arayışlara girdiler.³

Oysa, muharebelerin devamı süresince ABD ve İngiliz silahlı kuvvetlerinin iyi eğitildikleri, teknik kapasitelerinin yüksek olduğu, hızla hareket edebildikleri, isabetli ve ölümcül ateş üstünlüğüne sahip oldukları bir gerçektir. ABD ordusu sağladığı sürekli, hızlı ve yaygın enformasyon sayesinde savaş alanının tamamını izleyebiliyor, kendi birlikleri ile Saddam'ın ordusunun pozisyonun anında elde edebiliyordu.⁴ Bu özellikler müttefik askerlerine büyük bir avantaj sağlamıştı. Ancak, ABD ve müttefiklerine savaşı kazandıran sadece askeri üstünlükleri değildi. Irak'ın siyasal, sosyal özellikleri ile devlet ve ordunun yapısal sorunları da bu sonuçta etkili oldu.⁵

Irak ordusu Kuveyt'i işgal ettiği 1990 yazında gücünün zirvesindeydi.⁶ Ordu, 1980-1988 arası dönemde İran'la girdiği savaşta ciddi bir tecrübe kazanmıştı.

¹ Bu konu ile ilgili tartışmalar için bkz. Anthony Cordesman, *The Instant Lessons of the Iraq War*, CSIS, 14 Nisan 2003, Michael Boyce, "Speed was the Secret of Coalition's Success", *Daily Telegraph*, 10 Nisan 2003.

² Müttefiklerin savaş başlamasından, Şubat 2004 başına kadar kayıplar 513 ü buldu. <http://www.ntvmsnbc.com./news/254274.asp>

³ Irak'ta olup bitenler terör konusundaki bildik tartışmaları yine başlattı. ABD ve müttefiklerine göre Irak'taki eylemlerden sorumlu olanlar teröristlerdi. Ancak bu şekilde düşünmeyenlerin sayısı da bir hayli fazlaydı. Örneğin Arap Birliği Teşkilatı İçişleri Bakanları, Tunus'ta yaptıkları toplantı sonrasında Iraklı eylemcilerin özgürlük savaşçısı olduğunu ve terörist olarak tanımlanamayacaklarını açıkladılar. Bkz. *Milli Gazete*, 7 Ocak 2004.

⁴ Teknolojik üstünlük ve etkileri konusunda bkz. Gray Chris Hables, *Post Modern Savaş*, çev. Derya Kömürücü, İstanbul, Alfa Yayınları, 2000.

⁵ Mark A. Heller, "Iraq's Army: Military Weakness, Political Utility", Amatzia Baram ve Barry Rubin (der.), *Iraq's Road to War*, New York, St.Martin's Press, 1993 s. 37-51.

Üstelik savaştan sonra da silahlanmaya tüm hızı ile devam etmişti. Saddam Hüseyin 1990 yazında askeri gücünün sağladığı özgüvene de dayanarak Kuveyt'i işgal etti. İşgalin sona erdirilmesi için sarf edilen tüm diplomatik çabalar sonuç vermedi. ABD ve müttefikleri Saddam Hüseyin'i Kuveyt'ten çıkarmak ve işgale son vermek için askeri güç kullanmaya karar verdiler. Kısa süre sonra ABD önderliğindeki müttefik güçleri Irak ordusunu Kuveyt'ten çıkardılar ve bölgenin en güçlü konvansiyonel gücüne ciddi kayıplar verdirdiler. Soğuk Savaş'ın sonunda askeri gücünün zirvesinde olan ve ileri teknoloji kullanan ABD ordusu, bilgi çağına uygun silahlı kuvvetleri ile tipik bir sanayi toplumu ordusu görünümündeki Irak silahlı kuvvetlerinin hava ve kara unsurlarının çoğuna ölümcül hasarlar verdi.⁷ Kuveyt işgali bittiğinde Irak ordusu bir yıl öncesine göre gücünün neredeyse % 50'sini kaybetmişti.⁸

Irak ordusunu sarsan gelişmeler sadece savaşta uğradığı kayıplar da değildi. Savaştan sonra uygulamaya konulan ve on yılı aşkın süre devam eden ambargo nedeniyle Saddam Hüseyin yeni silah sistemleri tedarik edemedi. Bu nedenle de Irak ordusu savaş güç ve yeteneklerini kaybetti.⁹ Ordu eski gücüne bir daha asla ulaşamadı. Saddam Hüseyin karaborsadan elde edebildiği silah ve malzeme ile eski, köhne ve demode sistemlerini onararak ayakta tutmaya çalıştıysa da bunda fazlaca başarılı olamadı.

Irak ordusunu güçten düşüren bir diğer gelişme de, savaş sonrasında ayaklanan Şii ve Kürtlerin bastırılmasının ardından Saddam'ın ülke topraklarının güney ve kuzeyinde siyasi kontrolü yitirmesiydi.¹⁰ Kürtlerin yaşadığı 36'ncı paralelin kuzeyinde denetimi tamamen yitiren Saddam, Şii'lerin yaşadığı güneyde ise uçuşa yasak bölge uygulaması ile hava araçlarını bir daha kullanamadı.¹¹ Saddam Hüseyin bu uygulama ile bir kısım insan kaynağını yitirdiği gibi, savaş sonrasında sürekli iç güvenliğe dikkat kesilmek zorunda kaldı. Bu ortam Saddam'ın dışarıdan gelecek saldırılara karşı savunma reflekslerini ve gücünü sürekli olarak zayıflattı ve sınırladı.

⁶ Söz konusu dönemle ilgili olarak bkz. Tayyar Arı, *Irak, İran ve ABD Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya*, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2004, s. 410-440.

⁷ Bilgi çağı orduları ile sanayi toplumu orduları karşılaştırması için bkz. Toffler Alvin ve Heidi, *21. Yüzyılın Şafağında Savaş ve Savaş Karşıtı Mücadele*, çev. Mehmet Harmancı, İstanbul, Sabah Kitapları, 1994.

⁸ Birinci Körfez savaşı sonrası Irak ordusunu durumu için bkz. Gordon R. Michael, General Bernard E. Trainor, *Generallerin Harbi - Körfez Krizinin İçyüzü-*, Ankara, KKK Basımevi, 1996, s. 506, Savaş öncesi Irak ordusunun yapısal sorunları için bkz. Faleh A. Jabbar, "Ordudan Çatlak Sesler, Savaş, İsyan ya da Bozgun", *Le Monde Diplomatique Türkiye*, 15 Ocak-15 Şubat 2003.

⁹ Yaptırımların etkisi için bkz. Bennis Phyllis ve Halliday J. Denis, "Irak: Yaptırımların Etkisi ve ABD Politikası", Anthony Arnove (der), *Kuşatma Altında Irak*, çev. Mehmet Harmancı, İstanbul, Everest, 2000, s. 36-52.

¹⁰ Ofra Bengio, "Iraq's Shi'a and Kurdish Communities: From Resentment to Revolt", Baram ve Rubin (der), *Iraq's Road to War*, s. 58-59.

¹¹ Konu ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Ramazan Gözen, *Amerikan Kısılcığında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası*, Ankara, Liberte Yayınevi, 2000, s. 334-367.

Saddam rejiminin ülke savunmasındaki en büyük zaaflarından birisi de meşruiyet sorunuydu. İktidarın Sünni azınlığa dayanması, çoğunluğu oluşturan Şii Araplar ile Türkmenler, Asuriler ve Kürtlerin zor ve baskı ile iktidardan uzak tutulması meşruiyet sorununun temel nedeniydi. Bu durum gerek orduda gerekse ülke savunmasında yapısal sorunlara yol açmaktaydı. Nitekim Mart 2003'de ABD, Irak'ı işgale başladığında ülke nüfusunun % 20'sini oluşturan Kürtler işgalcilerle işbirliği yaparken, çoğunluğu güneyde yaşayan ve nüfusun % 60'ını oluşturan Şiiler, işgal karşısında sessiz kalmayı tercih ettiler. Sünni Arapların yaşadığı bölgeler ise önce sessizliğe büründü, ardından da işgal güçlerine yönelik bazı eylemler görüldü.

Irak ordusunu zayıflatan bu olumsuzlukların yanı sıra, işgalin başladığı 20 Mart 2003'e kadar ABD ve İngiliz uçakları yüzlerce defa Irak ordusuna yönelik hava saldırısı düzenlediler. Saldırıları hava savunma sistemlerini çökerttiği gibi askerleri psikolojik olarak yıldırdı.¹² Sonuçta; Saddam'ın elinde hava gücü olmayan, karada ise eski teknolojiye sahip, iç bütünlüğünü kaybetmiş bir ordu -insan yığını- kaldı. Savaşın başlamasından elli gün sonra Irak ordusu dağıldı, ABD ve İngiliz birlikleri çok az kayıp vererek ülkeyi işgal ettiler. ABD Başkan'ı Bush savaşın bittiğini ilan ettiğinde takvimler 1 Mayıs 2003'ü gösteriyordu.

Kolay zafer kazanan işgal güçlerinin ilk işi Saddam yönetiminin ordu, polis ve istihbarat birimlerinin görevlerine son vermek oldu.¹³ Sayısı 400 bini aşan eski asker, polis ve istihbarat görevlisi işsiz kaldı.¹⁴ Aynı süreçte Saddam yönetiminin ideolojik ve siyasi örgütü olan Baas Partisi de dağıtıldı.¹⁵ Bu gelişmelerin olduğu günlerde ülkede büyük çaplı kargaşalar yaşandı ve petrol bakanlığı hariç, kamuya ait tüm binalar yağmalandı. İşgal güçleri, "değişim mühendisliği" anlayışı ile hareket ederek eskiyi onarmak yerine, yeni güvenlik anlayışı ve ideolojik algılamalar çerçevesinde devleti "sıfırdan" kurmaya giriştiler.¹⁶

Güvenlik Sorunlarının Ortaya Çıkışı

İşgal güçlerinin yeni devletin inşası için ne planlarının ne yeterli hazırlıklarının ne de acelelerinin olmadığı kısa sürede anlaşıldı.¹⁷ İşgalciler savaş sorunlarını

¹² Arı, *Irak, İran ve ABD Önleyici Savaş*, s. 486.

¹³ "Irak Ordusu resmen dağıtıldı", *Hürriyet*, 30 Mayıs 2003.

¹⁴ Patrick Cockburn, "Attack on US tank brings post-war death toll to 117", *Independent*, 30 Ekim 2003.

¹⁵ "35 yıllık Baas Partisi kapatıldı", *Akşam*, 10 Mayıs 2003.

¹⁶ İşgal güçleri, Irak güvenlik bürokrasisinde görevli Baas üyelerini ayıklamak yerine hepsinin işine son verdiler. Ardından da bu kurumları yeniden ve kendi algılamalarına göre kurmaya giriştiler. Değişim mühendisliği yaklaşımı için bkz. Michael Hammer ve James Champy, *Değişim Mühendisliği*, çev. Sinem Gül, İstanbul, Sabah Yayınları, 1994.

¹⁷ "ABD, savaş sonrasına iyi hazırlanmadı", *Zaman*, 27 Haziran 2003.

çözmek için de oldukça yavaş davrandılar. Savaş sonrası yaşanan olaylar sıradan Iraklıların hayatını çekilmez hale getirdi. Artan yağmalama olayları, güvenlik teşkilatının olmaması ve buna bağlı olarak artan adi suçlar güvenlik sorunlarında büyük bir artışa yol açtı. Aynı günlerde müttefik askerlerine yönelik münferit saldırılar olsa da bunların fanatik Baas militanlarının işi olduğu ifade edilerek pek ciddiye alınmadı. İşgalcilerin beklentisi Irak halkının kendilerini dostça karşılayacakları yönündeydi. Oysa saldırıların azalacağı ve etkisini yitireceği beklenirken, tam tersine eylemler gittikçe artmaya başladı. Üstelik saldırılar detaylı olarak planlanmış ve kollektif bir çalışmanın ürünü olduğu izlenimini veriyordu.¹⁸ Nitekim, birkaç ay sonra eylemlerin etkileri ve sonuçları daha da ağırlaşmaya başladı. Direnişçilerin eylemleri bir bütün olarak ele alındığında, hedeflerin de, yöntemlerin de rastgele seçilmediği görülebiliyordu.

Başlangıçta cılız ve tereddütlü olan eylemlerin niteliği 2003 yaz başından itibaren değişmeye başladı. ABD ve müttefik ordularının saldırıları önleme konusunda Irak düzenli ordusu ile tuttuğu savaşta gösterdiği başarıyı da gösteremediği görülmüyordu. Üstelik gün geçtikçe kayıpların sayısı da artmaya başlamıştı. Psikolojik etkileri ağır olan, arabalara yüklenmiş patlayıcılarla yapılan intihar eylemlerinde ciddi artışlar görülmeye başladı. Uluslararası kuruluş temsilcilikleri, büyükelçilikler, müttefik karargahları olağan hedefler haline geldi.¹⁹ Yine yollara yerleştirilen patlayıcıların ABD askeri araçları geçerken uzaktan kumanda ile patlatılması da sıkça rastlanan eylem türlerindendi.²⁰ Özellikle helikopterlere yapılan saldırıların artması ve bir kısmının düşürülmesi buna bağlı olarak kayıpların artması işgalcileri kaygılandırmaya başladı. Aynı süreçte Iraklı siviller de saldırılara hedef olmaya başladı. Özellikle de ABD işgal güçleri ile işbirliği yapan siviller, yeni rejimin atadığı polisler, din adamları, yargı mensupları ile geçici yönetimde görev alan Iraklılar hedef alındı. Eylül-Ekim 2003'te eylem sayısı günlük ortalama olarak 40'ı buldu.²¹ Eylem sayısının artması ve sistematik olması Irak'ta güvenlik sorununun ciddiyetini göstermekteydi.²²

Benzer şekilde işgale uğrayan ülkelerde, direniş örgütlerinin kuruluş sürecine baktığımızda işgalden sonra belirli bir zamanın geçmesi gerektiğini

¹⁸ Nicholas Blanford, "Iraqi insurgents becoming more sophisticated-and deadly-in technical abilities", *The Daily Star*, 29 Kasım 2003.

¹⁹ 7 Ağustos 2003, Ürdün Büyükelçiliği 19 ölü; 19 Ağustos 2003, Birleşmiş Milletler karargahı 22 ölü, Kızılhaç merkezi, İtalyan askeri karargahı benzer saldırılara uğrayan yerlerden birkaçıydı.

²⁰ Bu eylem tarzı gittikçe korkutucu oluyordu. Bkz. Patrick Cocburn, "How roadside bombs have become the Iraqi guerrillas' most dangerous weapon", *Independent*, 26 Ocak 2004.

²¹ Saldırıların artması konu ile ilgilenen herkesi kaygılandırmaya başlamıştı. Kısa süre içinde Irak, Vietnam karşılaştırılması yapılmaya başlandı. Yorumlar ABD'nin Irak politikalarını değiştirmesi gerektiğine vurgu yapıyordu. Bkz. Editorial, "An Unsustainable Policy on Iraq", *The New York Times*, 14 Eylül 2003.

²² David Ignatius, "Iraq's Halting Progress", *The Washington Post*, 20 Ocak 2004.

görmekteyiz. Askeri işgal; alışılmış politik, ekonomik, sosyal, hukuki ve güvenlik ortamını sarsar ve bozar. Kurumlar işlemez, hizmetler durur ve güven duygusu kaybolur. İşgalle birlikte insanlar ciddi anlamda umutsuzluk içine düşerler. Çünkü geleceğe dair belirsizlik ve kaygılar sürmektedir, bunun yol açtığı korku ve endişe insanları yılgınlığa sürükler. Ancak bir süre sonra ortalık sakinleşip çatışmalar ve şiddet hızını kaybedip, olayların üzerindeki sis perdesinin dağılmasıyla birlikte, durumdan ve gelişmelerden hoşnut olmayan insanlar ne yapabileceklerini araştırmaya başlarlar. Cevabı aranan sorular ise şunlar olacaktır: Yeni dönemde ne olacak? Neler kaybettik? İşgalciler sisteme ne kadar nüfuz ettiler? İşgalcilerin zayıf ve güçlü yönleri nelerdir?

İşgale uğrayanlar geleceklerinden ümitsiz iseler, işgale uğramaktan dolayı psikolojik olarak eziklik duyuyorlarsa, bir süre sonra işgalcilere karşı koymak için biraraya gelerek örgütlenmeye başlarlar. Direniş örgütlerinin gelişmesi oldukça yavaştır. Çünkü güçlü ve zor kullanma yeteneğine sahip işgalcilere karşı savaş sonrası ortamda direnmenin bedeli ağırdır. Bu yüzden de güvenlik önemlidir ve gizli hareket etmek gerekmektedir. Aksi takdirde direniş örgütü daha kuruluş aşamasında iken yok edilebilir. Gerek bu nedenlerle gerekse işin başında katılımcı bulmak zor olduğundan direniş örgütlerinde az sayıda üye vardır.

Direniş örgütlerine daha yakından bakılınca buz dağına benzedikleri görülür.²³ Örgütün görünen kısmını az sayıda eylemcilerden oluştururken, görünmeyen kısmı, daha kalabalık üyelerden oluşur. Başlangıçta zayıf ve korumasız olan direniş örgütünün varlığını sürdürmesi için mümkün olduğunca gizli hareket etmesi bir zorunluluktur. İşin başında yapılacak bir hata, örgütün yok olmasına neden olabilir. Bu nedenle de uzun süreli ve dikkatli bir hazırlık şarttır.²⁴ Eğer aynı ortamda birbirinden farklı ve bağımsız çok sayıda örgüt varsa bu durum direnişçiler için avantaj, işgalciler için ise olumsuz bir durumdur. Çünkü bu ortamda direnişçilere ulaşım onları etkisiz hale getirmek oldukça zordur.

Konunun uzmanları yer altı örgütleri için uzun süreli hazırlıktan söz etmelerine rağmen, Irak'ta yer altı direniş örgütünün/örgütlerinin işgalden kısa bir süre sonra eylemlere başladıkları görülmektedir. Direnişçilerin hazırlık için uzun süre beklememiş olmaları dikkat çekicidir. İşgale bu kadar hızlı tepki verilmesinin üç nedeni olduğu düşünülebilir. Birincisi, işgal güçlerinin 24 milyon insanın yaşadığı Irak'ta güvenlik için işleyen bir denetim sistemi kurmadan var olan güvenlik organizasyonlarını dağıtmış olmalarıdır. Bu nedenle de işgalciler halkın arasına girememiş, bilgi alamamışlar, direnişçilerin

²³ Direniş örgütleri terör örgütü mantığı ile kurulurlar. Benzer örgütlerin yapısı ve özellikleri için bkz. White R. Jonathan, *Terrorism*, Boston, West/Wadsworth, 1998, s. 37.

²⁴ Molnar R. Molnar, *Yer altı Örgütlerinde İnsan Faktörü*, Amerikan Üniversitesi, 1965, özel baskı ve çeviri, Ankara, 1953, s. 2-4.

yapılanmaları ve hazırlıklarına karşı tedbir geliştirememişlerdir. Direniş örgütleri hiçbir zorlukla karşılaşmadan kuruluşunu tamamlayabilmiş veya önceden planlanan şekilde harekete geçebilmiştir.

İkinci neden; savaşın eski rejimin, güvenlik, ordu ve istihbarat örgütlerine büyük kayıplar verdiremeden sona ermiş olmasıdır. Bu kurumlarda görevli olan Iraklılar kolayca halkın arasına karışmışlardır. Çatışmaların sona ermesinden kısa süre sonra da iyi işleyen, güçlü direniş şebekeleri kurmuşlardır. İşgal güçlerinin kuracakları yeni rejimin ihtiyaç duyduğu güvenlik açısından çok daha hızlı bir biçimde kendi ağlarını oluşturmuşlardır. Üçüncüsü işin doğasında var olan yapısal nedenlerdir. Direnişin ne zaman, nerede ve nasıl başlayacağına ancak ve ancak direnişçilerin kendileri karar verebilirler.²⁵ Direnişi başlatma kararı tek taraflı bir irade gerektirir. Bu nedenle de ABD işgal yönetiminin direniş potansiyeline sahip böyle bir hareketi erkenden başlatması, zayıf konumda iken harekete geçirmesi ve buna uygun tedbirler alması mümkün değildir. Direnişçilerin diğer stratejik üstünlüğü de hızlı hareket etme ve yeni ortama çabuk uyum sağlama yeteneğidir. Oysa direnişi bastırarak olan taraf genelde tedbir almak için çok yavaş hareket eder, olaylar belirli bir aşamaya gelmeden tepki veremez.

Saddam Hüseyin döneminde iktidar organlarının ve bürokrasinin çoğunluğunu Sünni Araplar oluşturmaktaydı. Doğal olarak bu durum Sünni Araplar arasında güçlü bir dayanışma ve işbirliğinin duygusunun gelişmesine zemin hazırlamıştı. Aynı şekilde sosyal bir gerçeklik olan aşiret bağları da, çöken devlet sistemine rağmen Sünni Araplar arasındaki dayanışma ve işbirliğinin devamına imkan vermiştir. Bu sosyal özellikler direnişçilerin hem güçlü, hem de zayıf yönlerin oluşturmaktadır.²⁶ Direnişçiler aşiret bağları nedeniyle kolaylıkla biraraya gelebilmekte, birbirleriyle ilişkiye geçebilmekte, yer altı örgütü için güvenli bir ortam sağlayabilmektedirler. Direnişin Sünni üçgeninde yoğunlaşmasının nedenlerinden en önemlisi direnişçiler arasındaki bu ağın kolaylıkla kurulmasındandır.²⁷

Direnişçiler eylemleri için ihtiyaç duydukları silah ve patlayıcıları tedarik etmekte fazla zorlanmadılar. Saddam döneminin polis ve ordu teşkilatına ait tüm malzemeleri, piyade tüfekleri, havanlar, roketatarlar, omuzdan atılan hava savunma füzeleri ve patlayıcılar sahipsiz kaldı ve sivillerin eline geçti. Askeri malzemelere ulaşmanın bu kadar kolay olması nedeniyle direniş örgütlerinin geleneksel olarak karşılaştıkları lojistik problemini yaşamadılar.

²⁵ David Galula, *Ayaklanmaları Bastırma Harekati*, Ankara, KKK Basımevi, 1964, s. 42.

²⁶ Aşiret yapısının savaşa ve savaş sonrası gelişmeler etkisi için bkz. Martin Walker, "Buying the tribes from Saddam" *UPI*, 4 Mart 2003, Yazara göre Irak'ta satın alınabilecek 150 büyük, 2000 küçük aşiret vardı.

²⁷ Barabasi Albert-Laszlo, *Bağlantılar, İş Hayatında Bilimde ve Günlük Yaşamda*, çev. Nurettin Elhüseyini, İstanbul, Türk Henkel Dergisi Yayınları, 2003.

Direnışçilerin işini kolaylaştıran bir diğler husus da ABD ve müttefik askerlerinin sayı ve nitelik olarak direniş kontrol altına alabilecek yeterlilikte olmamasıdır. ABD ve müttefik askerlerinin sayısının az olması güvenlik konusunda ciddi sorunlar doğurmuştur. İşgalci askerler, Irak'ın her yerinde sürekli ve işleyen bir güvenlik ortamı sağlayamamışlardır. Yine ABD askerleri savaş sonrasının güvenlik ortamına cevap verebilecek eğitim ve vasıflara sahip değildiler. Nitekim bu nitelikte olmayan askerler davranışlarıyla halkın tepkisini çekmiş, çeşitli olaylara sebebiyet vermişlerdir. Güvenlik zafiyeti nedeniyle de direnişçiler örgütlenebilecekleri güvenli alanlar bularak eylemler için hazırlık yapabilmışlerdir.²⁸

Irak'ta savaş sonrasında ortaya çıkan direniş hareketinin sürdürülebilir olması bakımından ne anlam ifade ettiğine baktığımız da şunları söyleyebiliriz. Cezayir'de Fransa'ya karşı yürütölen mücadeleyi inceleyen David Galula, bir direniş hareketinin sürdürülebilir olması için dört temel şart ileri sürmektedir.²⁹ Birincisi, ortadan kaldırılması zor ve maddi olmayan bir sebebin bulunması. Direnişçilerin çözümünü istediğı ve eylemleri için ileri sürdüğü sebep uzun ömürlü olmalıdır. Kısa sürede çözüme kavuşturulacak bir sebep direnişçilerin uzun süre varlık göstermeleri ve destek bulmalarının önünde engeldir. Ancak uzun süreli giderilemeyen, yapısal karakterde olan, etnik, dini, ve askeri işgal gibi politik sorunlar çözümü kolay değilse uygun "sebepler/sebepler"dir. Bu nitelikteki sebepler direnişçilerin zorla veya gönüllü olarak halktan destek bulmasına, direnişin zamana yayılmasına yardım edebilir. Kolayca çözüme kavuşturulabilecek sorunlar uzun soluklu bir direniş için yeterli olamaz. Nitekim isyanı bastırmak isteyen taraf bir hamlede bu sorunu çözebilir ve direniş zayıflatarak ortadan kaldırabilir.

Direnışçiler için "sebebin" uzun ömürlü olması tercih nedeni olmakla birlikte, sebep zaman içinde değişebilir. Mücadele zamana yayıldıkça ekonomik, sosyal ve politik şartlar değişecektir, bu durumda yeni bir sebep bulunarak mücadeleye devam edilebilir.³⁰ Sebep, devam eden süreçte önemini aynı düzeyde sürdürmez ve sürdürmesi de gerekmez. Sebep, isyan ve direnişin ilk döneminde çok önemlidir, ancak direnişçiler güçlenmeye, çatışmalar yayılmaya ve artmaya başladıkça önemini kaybeder. Bu defa çatışmaların kendisi halkın direniş eylemleri karşısında konumlanması için esas sebep olmaya başlar. Çünkü eylemlerin yoğun olarak yaşandığı çatışmalı ortamlarda, insanlar çatışmaların sebebinden çok çatışmaların ortaya çıkardığı zorluklar ve sonuçları ile daha fazla ilgileneceklerdir. Takınacakları tutum çatışmaların yol açtığı zararlardan korunmanın bir yolunu bulmak ve hayatta kalmak olacaktır.

²⁸ Asker sayısının azlığı ve niteliğinin uygun olmaması ile ilgili tartışmalar için bkz. Edward N. Luttwak, "So few soldiers, so much to do", *The New York Times*, 4 Kasım 2003.

²⁹ Galula, *Ayaklanmaları Bastırma Harekatı*, s. 20-22

³⁰ *Ibid.*, s. 24.

Direnişin sürdürülebilir ve gelişme gösterecek nitelikte olması için gerekli olan ikinci şart "direnışı bastırmakla sorumlu olan tarafın direnişi bastırarak politikalar üretebilme gücü ve zayıflıklarıdır."³¹ Buradaki zayıflık askeri anlamdan çok sorunun çözümü için politikalar üretebilme ve güçleri organize edebilme yeteneği ile ilgilidir. Direnişi bastırmakla yükümlü olan taraf, uygun zaman ve uygun yerde, uygun tutumlar ve politikalar geliştiremediği takdirde sorun daha da karmaşık hale gelecektir. Direnişi bastırarak tarafın halkı kendi yanına çekecek bir politik sistem kurması gerekir. Bunun için de işi bilen nitelikli kadrolara, uygun strateji ve taktiklere ihtiyacı vardır. Yine işgalciler yeterli seviyede ve şartlara uygun siyasi, askeri, ekonomik kaynaklara sahip olmalıdır. Eğer iyi işleyen bir siyasi sistem ve güçlü siyasi kurumlar varsa direnişçilerin güçlerini büyütmeleri çok zordur. Böyle bir ortamda sivil bürokrasi sorunları çözebilecek, iyi işleyen istihbarat kuruluşunun desteklediği polis ve silahlı kuvvetler güvenliği sağlayacaktır. Direnişçilerin halk desteğini elde edecek fırsatları olmayacaktır. Eğer devlet gücü politik olarak parçalı ve iş göremez nitelikte olup birbirleri ile rekabet halinde ise bu uyumsuzluk ortamında direnişçiler kısa sürede büyüyeceklerdir.

Direnişçilerin başarısı için gereken üçüncü şart, "sınır doktrini"³² olarak ifade edilen yetki ve egemenliğin kullanımının sınırlandırılmasıdır. Ülke içinde askeri ve sivil bürokrasinin yetki ve sorumlulukları idari sınırlar ile belirlenmiştir: Eyalet, il, ilçe sınırları gibi. Yine ülkelerin de benzer şekilde egemenlikleri ve güç kullanma yetkileri siyasi sınırlarla çevrelenmiştir. Güç ve yetkilerin kullanımını zihinsel, siyasi ve hukuki olarak sınırlayan bu durum direnişçilere büyük bir avantaj sağlarken direnişi bastırmakla yükümlü olanlar için zayıflık oluşturur. Direnişçiler hareketlidir ve onlar için sınırlar söz konusu değildir, istedikleri yerde, istedikleri zamanda bulunabilirler. Yine sınırların ve sorumluluğun birleştiği ara bölgelerde denetim her zaman zayıftır. Direnişçiler bu kuralı bildiklerinde sınırların birleştiği yerlerde oluşan zayıflıklarından farklı şekillerde faydalanırlar. Bazen saldırılardan korumak için güvenli bölgeler olarak kullanabilecekleri gibi sınırlar en uygun hedeflerin bulunduğu güvenliğin zayıf olduğu alanlardır. Güç bakımından zayıf olan direnişçiler coğrafyayı uygun kullandıkları takdirde zayıflıklarını giderebilirler. Direnişçilerin kullanabilecekleri toprakların büyüklüğü, ülke sınırlarının şekli, korunup korunmadığı, arazinin fiziki yapısı ve şehirleşme onlara büyük imkanlar sunar. Yine iklim ve nüfus yoğunluğu ile ekonomik yapının zayıf veya güçlü olması da direnişçileri etkiler. Bu konular direnişi denetim altına alacak olanları da yakından ilgilendirir.

Direnişin başarısı ve sürdürülebilir olması için gereken dördüncü şart direnişçilerin ülke dışından destek alabilmeleridir.³³ Dış destek direnişin

³¹ Ibid., s. 26.

³² Ibid., s. 32-35.

³³ Ibid., s. 36-38.

sürdürülebilmesi için elzemdir. Ancak şartlar uygunsa belirli bir aşamaya gelinceye kadar dış desteğe ihtiyaç duyulmayabilir. Sözünü ettiğimiz destek değişik biçimlerde olabilir. Dayanışmayı ve özgüveni arttıran psikolojik değerlerde manevi destek örgütün eylemleri için gerekli olan silah, cephane, eğitim gibi askeri destek, mali ve teknik destek. Bunların yanı sıra uzun soluklu direniş hareketi için emniyetli geri bölge de çok önemlidir. Direnişçilerin derlenip toparlanabileceği eksikliklerin giderebileceği emniyetli geri bölge çoğu defa dış destekle sağlanabilir.

Eylemcilerin Kimliği

İşgalci ülkelerin askerlerine, sivil çalışanlarına, Irak'lı güvenlik görevlilerine ve sivillere yönelik saldırılar savaşın üzerinden 10 ay geçmiş olmasına rağmen devam etmektedir. Kurbanların çeşitliliğinin yanısıra saldırıyı yapanların motivasyonlarının da farklı olduğu görülmektedir. Saldırıların sebeplerinin; politik, dini, etnik ve kişisel de olabileceği görülüyor. Nitekim Irak'ta da direnişçileri motivasyon bakımından şu şekilde sınıflandırabiliriz.³⁴ Eski Baas'çılar için siyasi, radikal İslamcı gruplar için dini, milliyetçi Kürt gruplar için etnik ve kişisel nedenlerle hareket edenler için bireysel faktörler rol oynamaktadır.

Direnişçilerin büyük kısmını Saddam döneminde rejimin ana iskeletini oluşturan, Sünni Araplar meydana getirmektedir. Çünkü bu gruptakiler Saddam döneminde güvenlik bürokrasisinin büyük bölümünü oluşturuyorlardı. Özel kuvvetler askerleri, istihbarat görevlileri, polisler ve ordu mensupları ile Baas Partisi militanları gibi.³⁵ Bu gruba girenlerin işgal sonrasında kurulacak yeni devlet sisteminden tamamen dışlanacakları gelişmelerden belliydi. Nitekim kısa süre sonra eski işlerini ve statülerini kaybettiler. Ekonomik durumları zayıfladı ve çoğu ücretli olarak çalışan bu insanlar gelirlerinden yoksun kaldılar. Eğitimlerini yaptıkları işlerine göre almış olmaları da yeni iş bulma konusunda önemli bir sorundu. Nitekim yeni düzende tasarlanan politik gücün dağılımında Sünni Arapların kaybedenler kategorisinde yer alacakları ortada idi. Bu nedenlerden dolayı Sünni Arapların işgale karşı direnmek için yeterli ve uzun ömürlü "sebepleri" var.

Sünni Arapların oluşturduğu bu grupta yer alan direnişçilerin önemli bir üstünlükleri söz konusudur. Direniş amacıyla kurulan yer altı örgütlerinin başlangıçta en çok ihtiyaç duydukları üyelerinin askeri eğitimidir. Oysa eski

³⁴ Benzer sınıflandırma için bkz. Rajiv Chandrasekaran and Vernon Loeb, "The Battlefield for All Iraq", *Washington Post*, 4 Kasım 2003.

³⁵ Bkz. Anthony H. Cordesman, "The "War After the War" in Iraq", Center for Strategic and International Studies, 8 Ağustos 2003.

rejim döneminde işlerinin gereği olarak piyade tüfeğini, roketatarı, patlayıcıları ya da havan gibi mürettebatla kullanılan silah sistemlerine aşına olan bu gruptakiler direniş örgütlerinin önemli bir sorununun başlangıçta göz ardı edilmesine imkan vermektedir. Yine bu gruptakilerin sayıları azımsanmayacak kadar fazladır. İktidarı tekrar elde etmek için ümitli olmasalar da, işgali sona erdirmek ve Sünni Arap toplumu için daha iyi bir gelecek elde etmek amacıyla direnişe devam edebilirler. Politik nedenlerle direnen ve Baas temelli Arap milliyetçiliği ile ilişkili olan bu gruptakiler, mensubu oldukları aşiretlerle iç içe yaşayabilmekte direniş için elzem olan halk desteğini kolayca elde edebilmektedirler. Aşiret bağının güçlü olması eylemcilere doğal bir korunma sağlamaktadır.

İkinci kategoriye oluşturanlar ise, Radikal İslamcı gruplardır. Bunlar El-Kaide örgütüne mensup militanlardan, Suudi Arabistan kökenli Vahabiler'e, Filistinli Radikal Sünni gruplardan, Irak kökenli Ensar-ül İslam örgütüne kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.³⁶ Bu gruptaki eylemcilerin dikkati çeken yönleri ise dini referanslı olmaları ve cihat anlayışıyla hareket etmeleridir. Bomba yüklü arabalarla intihar saldırılarını düzenleyenleri bu gruba girenlerin oluşturduğu inancı bir hayli yüksektir. Saldırılarda "terör" bir teknik olarak yaygın olarak kullanılmakta, özellikle de ABD ve müttefik askerleri arasında dehşet ve korku yaratılmaktadır. İntihar eylemlerinin önlenmesinin zorluğu dikkate alındığında eylemlerin işgal güçleri arasında ciddi sorunlara yol açtığı görülebilir.³⁷

Bu gruptaki eylemcilerin zayıflığını oluşturan konu ise halk desteğinin uzun süreli olup olmayacağı ile ilgilidir. Bu gruptaki direnişçilerin büyük kısmının Irak'a dışarıdan gelmiş olmaları,³⁸ ideolojinin ve direnişin ötesinde aşiret bağı gibi koruyucu ve destek sağlayıcı bir ağa sahip olmamaları önemli bir zayıflık olarak görülebilir. ABD ve müttefikleri, bir şekilde halkın desteğini kesmeyi başardıkları takdirde eylemlerine devam etmeleri de mümkün olamayabilir.

Eylemcilerin bir diğer grubunu da Saddam Hüseyin'in savaştan önce cezaevlerinden serbest bıraktığı adi suçlular oluşturmaktadır. Bunların politik ve dini bir söylemlerinden söz etmek mümkün değildir. Ancak ABD ve müttefik askerlerini doğrudan hedef almasalar da, toplumsal istikrarı bozmakta ve kaos ortamının devamına neden olabilmektedirler. Sıradan insanlar adi suçlardaki artış nedeniyle sokağa dahi çıkamamakta, düzeni sağlama

³⁶ Brian Knowlton, "Top General Says Iraqi Resistance is Far From 'Monolithic'", *International Herald Tribune*, 6 Temmuz 2003; Andrew Marshall, "Foreign Terrorists Operating in Iraq, US General Says", *Reuters*, 27 Temmuz 2003.

³⁷ İntihar saldırıları ve sonuçları için bkz. Walter Laqueur, *The New Terrorism*, Oxford, Oxford University Press, 1999, s.127-156

³⁸ Steven Stalinsky, "Arab and Muslim Jihad Fighters in Iraq", *MEMRI*, Special Report Sayı 20, 27 Temmuz 2003, <http://209.157.64.200/focus/f-news/953726/posts>

sorumluluğu olan işgal güçlerini suçlamaktadırlar. Artan güvenlik ihtiyacının karşılanması için bir direniş grubuna girebilmektedirler.

Bir diğerkategoriye ise eylemleri bireysel nedenlerle gerçekleştirenler oluşturmaktadır. Savaş esnasında yakınlarını kaybeden, ya da kişisel olarak zarar gören eylemciler bu kategoriye girerler. İntikam alma hissi ile davranmaları ve örgütlü olmamaları nedeniyle etkisiz hale getirilmeleri de zor olmaktadır.³⁹

Savaşın üzerinden 10 ay geçtikten sonra aktif direnişçilerin yukarıdaki gibi tasnif edilmeleri mümkündür. Ancak aktif olarak direniş eylemlerine katılmayan, fakat büyük bir eylem potansiyeline sahip Şiilerin konumları da dikkate alınmalıdır. Irak'ta egemenliğin devrine ilişkin politik gelişmelere yapılan itirazlar sessiz kalan Şiilerin bu tutumlarını sürdüreceği anlamına gelmemektedir. Nitekim Şiiler barışçı protestolar ve sokak gösterileri ile güvenlik açısından sorun yaratabilir ve bunları her an çatışmaya dönüştürebilir.⁴⁰

Irak'ta meydana gelen olayları gerçekleştirenlerin kimliklerini ortaya koyduktan sonra cevaplanması gereken en önemli soru şudur: Irak'ta savaştan sonra istikrarsızlığa yol açan eylemler sistematik midir ve belirli bir mantığı var mıdır? Bu soruların cevabı eylemcilerin belirli bir stratejisinin olup olmadığını ortaya çıkarmamızı sağlayacaktır.

Eylemlerin Yönü ve Amacı

Direnişçilerin gerçekleştirdiği eylemlerin tipinin, yönteminin ve hedeflerinin analizi Irak'ta olanları anlamamızı kolaylaştıracaktır. Direnişçiler; askeri güç, yetenek ve kapasite olarak işgalci kuvvetlerle doğrudan çarpışmayı kabul edemeyecek kadar zayıf ve örgütsüzdürler. O halde direnişi sürdürmek için asimetrik bir yöntem geliştirmeleri/uygulamaları gerekmektedir.⁴¹ Eylemcilerin kullandıkları teknikler gerilla tipi vur kaç eylemleri ile korku ve yıldırıma yönelik bir teknik olarak "terör" olacaktır.⁴² Tarafların sahip oldukları güçleri, kullandıkları yöntemleri belirlemekte en önemli faktördür. Zayıf olan taraf, güçlü olana doğrudan saldırarak kendi varlığını riske etmek istemeyecektir.

³⁹ Aşiret kültürünün hüküm sürdüğü bölgede kişisel nedenlerle işgalcilere karşı eylem yapanlarla ilgili olarak bkz. David Blair, "Angry Iraqi villagers are supporting resistance to the occupying powers", *Daily Telegraph*, 8 Kasım 2003.

⁴⁰ "Irak'taki Şiiler erken seçim için dayatıyor", *Radikal*, 16 Ocak 2004, "Şiiler 'önce seçim' dedi. Bremer ABD'ye çağrıldı", *Zaman*, 17 Ocak 2004.

⁴¹ Gallagher J. James, *Low-intensity Conflict*, Mechanicsburg, Stackpole Books, ABD, 1992, s. 34-35.

⁴² Gerilla savaşının Marksist yorumu için bkz. Pomeroy William, *Marksizm ve Gerilla Savaşı*, çev. A. Saralı, İstanbul, Belge Yayınları, 1992.

Yapması gereken kendisini korumak ve zaman içinde güçlenmektir. Zayıflığını gidermek ve güçlenmek için çatışmaları zamana yaymak zorundadır. Direnişçiler çatışmaları zamana yayarak uzun ömürlü kılar ve sürdürebilirlerse gittikçe güç kazanabileceklerdir. Güçlenmek için ihtiyaç duyacakları savaşçı, lojistik, mali kaynaklar, istihbarat ile psikolojik destek ancak halktan elde edilebilir. Yapmaları gereken kısa sürede halkın kontrolünü ele geçirmek ve onları direnişin ihtiyaçlarına göre yeniden örgütlemektir. Eğer direnişçiler, işgalcilerden önce halkın kontrolünü ele geçirip bunu sürdürebilirlerse zaman içinde güçlenebilirler. O halde işgalciler ile direnişçiler arasındaki tüm mücadele halkın kontrolü ve etkilenmesi noktasında düğümlenecektir. İşgal yönetimi direnişçilerin saldırı ve eylemlerine rağmen yeni yönetimi kurmaya ve bunu halka kabul ettirmeye, bir yandan da meşruiyet kazanmaya çalışacaktır. Direnişçiler ise halkın kontrolünü kapturmamak için işgalcilere karşı mücadele edeceklerdir.

Direnişçiler, yaptıkları eylemlerle sadece kendi halkını değil aynı zamanda işgalcilerin kamuoyunu da etkilemeyi amaçlayacaktır. ABD ve müttefiklerinin siyasal sisteminde kamuoyu baskısı dikkate alındığında, bunun önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. Nitekim işgalci ülkelerin siyasal sisteminin en hassas ve harekete geçirilebilecek yönü muhalefetin tepkisi ve kamuoyu baskısının arttırmasını sağlayacak eylemlerdir. Bu nedenle hedef seçilirken eylem yapılırken askeri başarılar ve kazanımlardan çok, politik ve psikolojik sonuçlar gözetilecektir.

O halde direnişçiler eylemlerini yaparken şuna bakacaklardır. Eylem işgalciler ve halk üzerinde politik ve psikolojik etki yapıyor mu? Yeterince korku yaratıp herkese konumunu bir daha gözden geçirmeleri gerektiğini hatırlatıyor mu, işgalcileri kamuoyu önünde zor durumda bırakıyor mu ?

Bu nedenlerden dolayı direnişçilerin eylemlerindeki amacı başlangıçta çok sayıda işgalci askerini öldürerek askeri bir zafer kazanmak değildir. İşgalcileri sürekli taciz etmek, korkutmak ve yıldırma en önemli amaçtır. Yine eylemlerle televizyon, radyo ve yazılı medyada yer alarak dünya kamuoyunun dikkatini çekmektir. Eylemler askerlerin psikolojilerini etkileyecek, bu olumsuzluk ve yaratılan baskı dalga dalga işgalci ülkelerin siyasi karar alıcılarına iletilecektir. İşgalci askerler eylemlerin baskı ve stresi nedeniyle işgal edilen ülkedeki halka yönelik kontrolsüz şiddet ve zor kullanıp sıradan insanların nefret ve tepkisini topluyorsa direnişçi amacına ulaşmış demektir.⁴³

Direnişçi askeri zayıflığı nedeniyle yöneleceği hedefleri ve eylem tarzını iyi seçmek zorundadır. Direnişçilerin hedef listesinin başında işgalci askerler ve

⁴³ Nazmi Akyol, "Irak'ta gönüllerin ve zihinlerin kapıları tekmelenirken", 12 Ocak 2004, <http://www.ntvmsnbc.co/news/252098.asp>

onların kurmaya çalıştığı yeni yönetimin yerli görevlileri olacaktır. İşgalciler yeni yönetimi tutundurmak için halkın içinden görevleri kabul edecek işbirlikçiler bulmaya çalışacak, direnişçiler ise işgalcilerin halkı denetim almasını engellemek için bu işbirlikçilerin gözünü korkutacak, onları şiddet ve terör yöntemleri ile yıldıracaklardır.

Direnişçiler yöntem olarak bir yanda gerilla tarzını seçerken bir yandan da "terör" eylemlerini kullanacaktır. Gerilla tarzı,⁴⁴ kısa süreli ve lokal üstünlük sağlayan küçük ve hareketli bir askeri gücün, bir bölgeyi elde tutmayı gerektirmeyen, zaman, hedef ve eylem yerini seçme üstünlüğünün direnişçiye ait olduğu etkili bir yöntemdir. Direnişçiler askeri güçlerindeki zayıflıkları nedeniyle sonuç alabilecekleri riski az, başarı şansı yüksek yerlerde eylem yapacaklardır. Eylem yaparken mümkün olduğunca geniş bir alanda ve değişik ortamlarda hareket edeceklerdir. Böylece işgalciler güvenliği sağlamak için geniş bir alana yayılacak, daha fazla hedef olacaklar, ardından da bitmez tükenmez asker ihtiyacı hissedeceklerdir.⁴⁵ Ya da güvenlik kaygısıyla ortalıkta dolaşamayacak, halkın arasında olamayacaklardır. Bu nedenle de halkın kontrolünü direnişçilerin ellerine bırakarak çıplak bir işgal gücü konumuna geleceklerdir.

Direnişçilerin yaygın olarak kullanacakları bir diğer yöntem ise bir teknik olarak "terör" eylemleridir.⁴⁶ Terör; işgalcilerle işbirliği yapan sivilleri vazgeçirmek, kurulmak istenen yönetimi başarısızlığa uğratmak, bilgi/istihbarat akışını kesmek ve sivil halkı işgalcilerin denetiminden uzak tutmak için kullanılan bir yöntem olarak uzun süre gündemde kalacaktır. Eylemlerden beklenen en önemli etki, işgalcilerin başarısız olabilecekleri ve ülkeye sorun taşıdıkları görüşünün yerleştirilmesidir.

Yukarıda genel çerçevesini çizdiğimiz eylem türleri, seçilen hedefler ve bunların sonuçlarına baktığımızda şunları söyleyebiliriz. Irak'ta savaşın bittiğinin ilan edildiği 1 Mayıs 2003'den Şubat 2004'e kadar görülen eylemleri dört kategoriye ayırmak mümkündür. Birincisi, alt yapıya yönelik olarak gerçekleştirilen sabotaj türü eylemler. İkincisi, ABD ile işbirliği yapan, yeni yönetimde görev alan sivil Irak'lılara yönelik eylemler. Üçüncüsü; ABD ve müttefik askerler ile sivil çalışanlarına yönelik gerçekleştirilen eylemler. Son olarak da, ABD ve müttefiklerinin uygulamalarına karşı yapılan sokak gösterileri.

⁴⁴ Gerilla'nın teknik ve taktiği için bkz. Çe-tung Mao, *Askeri Yazılar*, Ankara, Sol Yayınları, 1976. Irak'ta olup bitenler arazinin uygun olmaması eylemlerin Sünni üçgende yoğunlaşması nedeniyle daha çok Cezayir benzeri bir gelişme gösterecektir. Bknz. Asprey B. Robert, *War in the Shadows, The Guerrilla in History*, New York, William Morrow and Company, 1994, s. 657-684.

⁴⁵ Mao, *Askeri Yazılar*, s. 194-195.

⁴⁶ Milliyetçi ve dini referanslı terör eylemlerinin Irak'ta güvenlik sorununu nasıl etkileyebileceği konusunda bkz. Hoffman Bruce, *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press, 1998.

Irak'ta eylemcilerin hedeflerinden birincisini alt yapıya yönelik sabotaj ve saldırılar oluşturmaktadır. Bu eylemler, bakanlıkların yağmalanması, kayıtların yakılması, içme suyu boruları, kara ve demiryolu ulaştırması ile petrol boru hatlarına ve elektrik nakil hatlarına yapılan sabotajlardır. Ya da Bağdat hava alanından kalkan ticari sivil uçaklara yönelik olarak yapılan füze saldırılarıdır.

Saldırganların bu eylemleri yapmaktan amacı Irak'ta sıradan insanların yaşamını felç etmek, memnuniyetsizliğini arttırarak işgal yönetimine ve işgalcilerle işbirliği yapan yeni yönetime tepki duyulmasını sağlamaktır. Yine alt yapıya yönelik eylemler işgalciler için ek maliyet demektir. Örneğin, petrol satışını akamete uğratarak işgalin ABD'ye maliyetini olduğunca arttırmak gibi. Nitekim aradan 10 ay geçmesine rağmen sabotajlar nedeniyle Kerkük-Yumurtalık boru hattını çalştırmak mümkün olamamıştır.

Savaş nedeniyle zarar gören alt yapının onarımı zaman almakta, çalışanlara yönelik eylemlerle de hizmetlerin yerine getirilmesi iyice zorlaşmaktadır.⁴⁷ Irak gibi sıcak iklimin hakim olduğu bir ülkede elektriklerin kesik olması, suların akması, sağlık hizmetlerinin yürütülmemesi, akaryakıtın bulunmaması insanları daha saldırgan ve tepkili yapmakta ve bu olumsuzlukların sorumlusu olarak da işgalci ülkeler görülmektedir. Halkın memnuniyetsizliği direnişçilerin arzu ettiği bir durumdur.

Alt yapı çalışmaları ne kadar uzun zaman alırsa ve maliyet ne kadar artarsa direnişçiler o kadar amaçlarına ulaşmış olurlar. Çünkü direnişçilerin hizmetlerin sağlanması için hiçbir acelesi ve yükümlülüğü yoktur. Oysa işgalciler Iraklılara daha iyi bir hayat ve yaşam kalitesi vaat ederek savaş girişmişlerdir. Bu nedenle de sıradan insanların beklentilerini karşılamaktan birinci derecede sorumludurlar. Söz konusu vaatler elle tutulur, somut hizmetler ve imkanlardır. Direnişçilerin ise geleceğe ilişkin maddi olmayan "özgür Irak, işgalcilerin ülkeden kovulması, ya da kafirlere karşı cihat" gibi maddi olmayan uzun vadede elde edilebilecek söylemleri ve yükümlülükleri söz konusudur.

Eylemcilerin ikinci hedefini ise, ABD ile işbirliği yapan Iraklı yerel yöneticiler, güvenliği sağlamakla görevli Iraklı polisler ve diğer kamu görevlileri oluşturmaktadır. Bu insanların hedef olarak seçilmesinin nedeni ise ABD'nin yeni yönetimi inşasını engellemek, zamana yaymak, ABD'ye ve müttefiklerine maliyetini arttırmak, güveni yok etmektir, işgalcileri başarısız duruma düşürmektir. Yine işgalcilerle işbirliği yapacak Iraklılara gözdağı vererek onları sindirmektir. Eylemler işgalci yönetimle birlikte çalışmaya istekli sivil halkın gözünü korkutmakta, işgalcilerle işbirliği yapılmasını engellemekte

⁴⁷ Savaşın üzerinden 10 ay geçmesine rağmen şehirlerde elektrik ve akaryakıt hala büyük sorun. Bkz. David Ignatus, "Iraq's Halting Progress", *The Washington Post*, 20 Ocak 2004.

ve yeni yönetim de görev almayı riskli hale getirmektedir. Halkın işgal yönetiminden uzak tutulması nedeniyle de işgalciler iki yönden tıkanmaktadır. Birincisi; direnişçilere ait bilgi ve istihbarat elde etmeleri zorlaşmaktadır. İkincisi, yeni yönetimde görev almak için istekli insanlar bulmak zor olmakta, işbirliğine girenler ise daha çok direnişçilere hizmet etmektedir.

Direnişçiler, yeni yönetimde görev alan polis ve kamu görevlilerinin iki taraflı çalışmasını istemekte, böylece eylemcilerin suç ortağı haline getirilmektedirler.⁴⁸ İşgal gücü ile yeni yönetimin güvenlik güçleri arasında güvensizlik geliştirilirken, kurulmaya çalışılan kolluk sistemi daha başlangıçta çökerek fonksiyonsuz hale gelmektedir. Sık sık polis karakollarına yönelik olarak yapılan intihar saldırılarından halka verilen mesaj şudur: "ABD'den ve onun yaptığı her işten uzak durmak hayatta kalmak için en güvenli yoldur."

Hedeflerin üçüncüsünü ABD ve müttefik ülke askerleri oluşturmaktadır. Bu hedeflere yönelik eylemlerin birden fazla amacı vardır. Birincisi, müttefik ülke askerlerinin şartlar uygun olduğunda öldürülebileceğini ve zayıf yönleri olduğunu tüm Iraklılara göstermek. Böylece direniş örgütlerine katılmak isteyenleri cesaretlendirmek ve savaşta oluşan korku ve yılgınlığın önünü alarak moral vermek. İkinci amaç, ABD ve müttefik ülke askerlerini korkutup, yıldırarak, şüpheli tutuma neden olmak, Irak'lı sivillere yönelik kontrolsüz ve gereksiz şiddet kullanmaya zorlamak. İşgal güçlerinin aşırı ve kontrolsüz şiddet kullanımı halkta öfkeye neden olurken, alınan aşırı güvenlik tedbirleri de sıradan Iraklıları ABD askerlerine düşman etmektedir.

Son olarak da; direnişçiler ABD'nin asıl zayıflığının kendi sisteminde saklı olduğunu bilmektedirler. Direnişçiler eylem yapıp müttefiklere kayıp verdirdikçe ABD kamuoyu ve muhalefeti, Bush iktidarının kararlarını gözden geçirmek için zorlayacaktır. Kamuoyunun ilgisinin artırılması ve sürdürülebilmesi ise haber peşinde olan medyanın ilgileneceği bir olay yaratmaktan geçmektedir. Bu nedenle de direnişçiler çok sayıda askerin hayatını kaybedeceği ve kamuoyunun ilgisini çekeceğini düşündükleri "helikopter ve uçak düşürme" eylemlerine yöneldiler. Nitekim bir tek eylem çok sayıda askerin hayatına mal olunca yazılı ve görsel medyanın ilgisi de yoğun olmaktadır.⁴⁹

Eylemlerin dördüncüsü ise Irak'taki ABD otoritesini sürekli erozyona uğratan sokak gösterileridir. Bu tür eylemler ister ekonomik durum, ister işsizlik, isterse demokratik taleplerle yapılsın işgalciler için ciddi bir sorundur.

⁴⁸ Irak'ta sivil halkın polisleri 'hain' olarak görmesi, ABD'lilerin ise Irak'lı polisleri güvenmemesinin sıradan bir olay haline geldiği görülüyor.bkz. Daniel Williams, "Resistance Moves Freely is Sunni Triangle", *Washington Post*, 7 Kasım 2003.

⁴⁹ Şiddet ve medya ilişkisi için bkz. Burton Graeme, *Görünenden Fazlası*, çev. Nefin Dinç, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1995.

Kalabalıkların her an kontrolden çıkma, katliama dönüşme ve çatışma ihtimalinin varlığı işgalcilerin en büyük korkularından birisidir. Gösteriler aynı zamanda direnişçilere memnuniyetsiz kitlenin potansiyeli konusunda da fikir vermektedir. Bu durum ABD ve müttefik askerleri ile kamuoyu üzerinde de baskı oluşturmaktadır. Örneğin Şii lider Ayetullah Sistani' nin yüzbinlerce taraftarını bir fetva ile sokaklara dökmesi işgal güçlerini endişelendirmekte ardından da seçimler konusundaki bir dizi politik kararı gözden geçirmeye zorlamaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Irak'taki eylemlerden amaç ABD güçleri karşısında şimdilik askeri bir zafer kazanmak değildir. Eylemlerin amacı bir yandan Araplar arasında işgale karşı politik bilinç yaratmak, halk arasında işgalci gücün istikrarı sağlayıp sağlayamayacağını ya da neleri ne kadar başarabileceği konusunda tereddütler yaratmaktır. Zaten direnişçilerin bu aşamada hedefi askeri bir zaferden çok direnişçileri için "zihinlerde politik-psikolojik bir direniş alanı" açmaktır.

Sıradan halk için istikrarsızlık ve güvenliğin olmadığı saldırıların arttığı hükümetin işlemediği bir ortamda hayatta kalmanın ve korunmanın en iyi yolu örgütlü ve silahlı bir gruba dahil olmak ve onlarla işbirliği yapmaktır. Çatışmaların ve direnişin başladığı sosyal ve politik ortamda halk gönüllü olmasa da varlığının devamı için önce sessiz ve tarafsız kalır. Kısa sürede kimin kendisine daha fazla zarar vereceğini anlamaya çalışır. Eğer kendisini koruyacak bir güvenlik sistemi yoksa ve direnişçilerin koyduğu kurallar ve cezalandırma yöntemleri daha ağır ve vahşice ise yavaş yavaş direnişçilerden yana tutum takınırlar. Direnişçilerden zarar görmek istemeyen halk doğal olarak direnişi engellemekle yükümlü olanlara karşı üç maymunu oynayacaktır: Direnişçilere ait hiçbir şey görmedim, duymadım ve bilmeyorum. Direnişçiler bu aşamada halkı kendi başına bırakmayacak, onu örgütleyecektir. Kısa sürede de direniş örgütünün bir parçası haline getireceklerdir. Direniş hareketinin bir parçası haline gelen halk artık "suç ortağı" olacak ve direnişçilere daha fazla yaklaşacaktır.

İş bu noktaya gelince düzen kurmakla sorumlu olanların güvenlikle ilgili sıkıntıları da artacaktır. Muhtemelen gelen bilgi ve istihbarat azalacak, işgalciler yalnız, amaçsız ve ne yapacağını bilmeden kalacaklardır. Bu durum halkın denetiminin elden kaçırıldığına en tipik göstergesidir. Nitekim ABD ve müttefikleri sık sık eylemlerin yapıldığı Sünni üçgeni denilen bölgede benzer sorunla karşılaşmışlar uzun süre istihbarat alamamışlardır.⁵⁰ Bu aşamada yabancı askerler gerçek bir işgalci olduklarını hissederler, her şeye yabancıdırlar ve görünmez bir duvarla çevrili gibi yaşamaya başlarlar.

⁵⁰ Sünni üçgen kavramı, Musul, Bağdat ve Anbar vilayetlerini kapsamaktadır.

Direnışçi ise eylemlerini sayı ve çeşit olarak arttırmaya başlar. Irak gibi sözlü kültürün etkin olduğu bir ortamda eylemler ve sonuçlar kulaktan kulağa yayılarak, sıradan insanlara konumlarını ve saflarını bir an önce belirlemeleri gerektiği mesajını ulaştırır. Çünkü gittikçe organize olan ve güçlenen eylemciler bu aşamada ABD askerlerinden çok, örgütsüz sıradan Iraklılara yönelik eylem yaparak güç kazanmaktadırlar. Buzdağının görünen kısmı saldırıya uğrayan müttefik askerleridir. Ancak buz dağının asıl görünmeyen ve büyük kısmını sivil halk oluşturur.

Direnışçilerin seçtiği mücadele yönteminde bütün Irak'ı ele geçirmek ve kontrol altına almak zorunluluğu yoktur. Direnişçiler eylem zamanını, yerini ve aracını seçmek konusunda stratejik üstünlükleri elde tutarlar. Oysa ülkede denetimi kurmak zorunda olanlar, Irak'ı işgal eden ABD ve müttefik askerleridir. Direnişçiler için işleyen kural, Mao 'nun dediği gibi şudur: "Siz gelirsiniz biz gideriz, siz gidersiniz biz geri geliz."⁵¹

Direnışçiler ABD ve müttefiklerinin askeri gücünü daha geniş alanlara yayılmaya zorlamak için, beklenmedik yer ve zamanda eylem yapmaya, en zayıf yerlerde saldırmaya onları şaşırtmaya çalışacaklardır. Kuzeyde Musul, güneyde Basra'ya kadar uzanan bu geniş coğrafyada, yine Bağdat gibi kalabalık bölgelerde eylemlerini sürdürecektir. Eylemler böylesine geniş bir alana yayıldıkça bölgenin denetimi gittikçe daha da zorlaşabilecektir.

Zaman, ABD'nin Irak'taki başarı veya başarısızlığı açısından önemli bir faktördür. Çünkü Irak'ta yaşanan asimetrik mücadelede zayıf ve güçsüz olan direnişçiler çatışmaları zamana yayarak güçlenmek, yeni fırsatlar ve alanlar yaratmak zorundalar. ABD ise zaman baskısı altında ve istikrarı kısa sürede sağlamak isteyecektir. ABD açısından bakılınca zaman faktörünün baskı unsuru haline geldiği görülmektedir. Başkan Bush 2004 seçimlerinde tekrar ABD başkanı olabilmek için kolayca kazandığı Irak savaşının yine aynı başarı ile siyasal kazanıma dönüştürmek isteyecektir. Bu durum ister istemez onu aceleci, sonuçları iyi hesaplanmamış çözümler aramaya yöneltecektir. Diğer örneklerde de görüleceği üzere direniş kendi eko-sistemini yaratacaktır. Yeniden seçilme derdindeki politikacılar, kısa sürede başarılarla alıştıırılmış kamuoyu, bir an önce eve dönmek ve refahtan biraz daha pay almak isteyen birinci hattaki savaşçılar her zamanki gibi sabırsızdırlar. Bu nedenle de çözüm olarak ortaya konulanlar sağlıksız ve daha büyük problemlere neden olacak ve maliyeti arttıracaktır.

Etnik ve dini olarak bölünmüş Irak'ta zamanın iyi değerlendirilememesi ve gruplardan birisinin -Sünni Araplar gibi- göreceli başarısı veya tatmin edilecek çözümlerin üretilmemesi, eylemlerin kısa sürede tüm ülkeye yayılmasına ve

⁵¹ Mao, *Askeri Yazılar*, s. 216.

gruplar arasında çatışma çıkmasına da neden olabilir. Sünnilerin başarısı, Şiiler için kaçırılmış fırsatlar veya geleceğe yönelik tehdit olarak algılanabilir. Böyle bir tablo da eylem yapmak gruplar arasında daha fazla güç kazanmak için rekabet ve yarışma alanı anlamına gelebilir. Oysa direnişi bastırmak ABD ve müttefikleri için zamana bağlı ve sabırlı olmayı gerektirmektedir.

Irak'ta direnişçilerin halkı işgalcilerle çatışmaya ikna etmek için inandırıcı sebeplerinin olduğu görülmekte. Bu sebep, kendi içinde tutarlı ve uzun süre de geçerliliğini sürdürecektir özelliklere sahip. Üstelik bu iddia direnişçilere halkın gözünde meşruiyet sağlayan en önemli manevi unsurdur. Oysa ABD'nin ileri sürdüğü, "sizi kurtardım", size "demokrasi ve özgürlük" getirdim iddiası bu kültürde çok cazip ve "inandırıcı" olmaktan uzak durmaktadır. Çünkü, sıradan insanların her gün yüzyüze geldiği zorluklar, işgalcilerin kazanç olarak gösterdiklerinden farklı algılanmaktadır. Bu farklılığı süreklileştirerek ABD yi mahcup etmek de direnişçilerin işinin bir parçası. Üstelik direnişçilerin bunu yaparken uymak zorunda oldukları hiçbir ahlaki ve hukuki sorumlulukları da yoktur. Onlar için tek amaç kurulmaya çalışılan sistemi felç etmek ve çalıştırmamaktır.

Yeni Düzeni Kurma Sorumluluğunu Taşıyan ABD'nin Durumu

ABD yönetimi Saddam Hüseyin'i iktidardan uzaklaştırmak için savaş başlarken Irak halkına "demokrasi, refah ve özgürlük getirmeyi" vaat ediyordu. Savaşın çabuk bitmesi ve vaatler tüm dünyada olduğu gibi Irak halkında da savaş sonrasının problemlerinin kısa sürede çözüleceğine dair güçlü bir inancın gelişmesine yol açtı. İşgal sonrasında düzenin sağlanamaması ve Irak halkının ABD askerlerini kurtarıcı olarak görmemesi işgalcilerin işini zorlaştırmanın ilk sinyallerini veriyordu. ABD askerleri farklı bir kültür ortamında olduklarını dikkate almadan sivil halka karşı sert ve kaba davranmaya, kontrolsüz şiddet kullanmaya başladılar. Bu gelişmeler işgalin ilk günlerinde ABD askerlerine duyulan sempatinin kaybolmasına, yerini öfke ve düşmanlığın almasına neden oldu.⁵²

Savaş ortamının kuralları ile savaş sonrasının kuralları birbirinden oldukça farklıdır. Savaşın bitmesinin ardından işgal güçlerinin uyması gereken ve hareketlerini sınırlayan bir dizi ahlaki ve hukuki kuralın varlığı kendini göstermeye başlar. Yeni durumun anlamı şuydu: ABD ve müttefikleri yeni ortamda karşılaştıkları güvenlik sorunlarını savaş kuralları ile çözemeyeceklerdi. Iraklılara karşı istedikleri kadar sert ve hukuk dışı davranılamayacaktır. Nitekim bu durum, savaş sonrası yeni güvenlik ortamına

⁵² Geline aşamada Iraklıların işgal güçlerine ilişkin tutumları için bkz. Ben Rowswell and Bathsheba, *Anti-Americanism in Iraq: An Obstacle to Democracy?*, CSIS, Policy Brief, 16 Ocak 2004.

göre eğitilmemiş askerler için önemli bir sorundu. Savaş sonrası hukuk kurallarını yaşama geçirmek mümkün olmasa da, "medya" önemli bir denetim aracı olarak her yerde kendisini hissettirmeye başladı. Savaş sonrası Irak'ta televizyon alıcıları çıg gibi artıyor, işgale dair olumlu olumsuz ne varsa evlerin içine kadar taşınıyordu. Televizyonlar canlı yayınlarla olup bitenleri bir yandan tüm dünyaya yayınlarken Irak halkı da bu yeni durumdan etkileniyordu.

İşgalciler ile direnişçiler arasında kurallara uyma yükümlülüğü bakımından da farklılıklar vardır. Direnişçiler, halkı kontrol altına almak için ihtiyaçları kadar sert ve kurlsuz davranabilirler. Üstelik "işbirlikçiler" ve "düşmanlar" için hem savcı, hem hakim, hem de infaz memuru olmanın rahatlığı ile sürekli eylem yaparak büyük avantajlar kazanabilirler. Böylece halka rahatlıkla korku salabilirler ve kendilerine yandaş bulabilirler. Yazılı ve görsel medya sayesinde amaçlarını, eylemlerdeki başarılarını, tüm Iraklılara dolaylı da olsa anlatabilirler. Bu sayede etkili ve sürekli propagandalarını yapabilirler.

ABD ve müttetikleri işgalci güç olarak yeni yönetimi inşa etmekten sorumludurlar. Özellikle de güvenlik ağını kurarak halkı direnişçilerden uzak tutmak zorundadır. Bunu gerçekleştirmek için kendisi ile işbirliği yapanları, görev kabul edenleri ve yapmaya isteklileri direnişçilere karşı koruyamadığı sürece Irak'ta yeni yönetimi kurmanın maliyeti artacaktır. Direnişçilerin amacı yeni yönetimin kurulmasına engel olmak, halkı kendi denetiminde tutmaktır. Bu nedenle halkın denetimini elinde tutan diğerine göre büyük avantaj elde edecektir. Direnişçiler terör ve şiddeti kullanabilirken ABD ve işgal güçleri aynı yöntemle halkın denetimini sağlayamazlar.

ABD'li yöneticilerin dikkate almaları gereken bir diğer konu da siyasal sınırların denetimidir. Direniş hareketi ve eylemler şimdilik Sünni üçgeninde görülmekle birlikte Şii ve Kürt bölgelerinin daha sonra ne gibi sorunlar doğuracağı belli değildir. Direnişçilerin belirli bölgelerde tutulabilmesi ve hareket imkanlarının kısıtlanarak eylemleri geniş bir alana yaymalarını engellemek için çevrelenmesi gerekmektedir. Çevreleme öncelikle komşu ülkelerin sınırlarından geçişi önlemekle mümkündür. Bu nedenle de ABD Suriye sınırı boyunca güvenlik önlemlerini ve Suriye üzerindeki politik askeri baskılarını arttırmıştır.⁵³ Ancak İran sınırı Şiiilerin ABD ile ilişkileri nedeniyle şimdilik sorun teşkil etmemektedir. Şartların değişmesi halinde bu sınırda da ciddi sorunlar çıkabilir. Suriye sınırı direnişçilerin lojistik destek, eleman ve finans sağlayacakları geçiş bölgeleridir.⁵⁴ Direnişçiler Suriye'yi yeniden toparlanmak için geri bölge olarak da kullanabilirler. Ancak bu sadece devlet politikalarının uygulanması ile değil, bu ülkede yaşayan aşiretler arası bağlılık ve destekle de yürütülebilir.

⁵³ ABD'nin baskıları için bkz. <http://www.ekstrahaber.com./Amerika/HaberDetay.asp?haber-D=4067>.

⁵⁴ Suriye sınırından direnişçilerin girişi ile ilgili yapılan açıklamalar için bkz. "Bremer: Gerilla saldırıları artacak", <http://www.ntvmsnbc.com/news.243167.asp> 10 Kasım 2003.

ABD açısından direnişçilerin eylem gücünü zayıflatmanın yolu onları da ihtiyaç duydukları hafif silah, roketatar, seyyar alçak irtifa hava savunma silahları, mayın ve patlayıcılara ulaşmalarını engellemekten geçmektedir. Savaş sonrasında bu tür malzemelerin sivil halkın eline geçmiş olması, toplanmasının zorluğu ABD'yi kaygılandırmaktadır. Eylemciler uzun süre dışarıdan ikmal yapılmaksızın ihtiyaçlarını iç kaynaklardan sağlayabileceklerdir. Direnişçilerin uyguladığı gerilla tarzı ve küçük çaplı eylemler için hafif silahlar ve malzeme yeterli olmaktadır. Direnişçiler şimdilik büyük çaplı eylemlere de girişmeyecekleri için ciddi lojistik sorunla karşılaşmayacaklardır. Silaha sahip olma kültürünün çok yaygın olduğu, güvenlik açısından kuzey, güney ve orta bölgelerde farklı standartların uygulandığı bir Irak'ta silah ve patlayıcı bulmak direnişçiler için sorun olmayacaktır.

Irak'ta birbirinden farklı eylem gruplarının varlığı da ABD'nin işini zorlaştırmaktadır. Farklı özellikteki eylemcileri birleştiren "düşman"ın ortak olmasıdır. Direniş örgütlerinin çok merkezli yapılanmaları şebekeleri çökertmeyi zorlaştırmaktadır. Direnişçiler hakkında istihbarat elde etmek güçleşmektedir. Yine de istihbarat elde edilmişse bu da bir süre sonra kesintiye uğramaktadır. Çok sayıda ve farklı merkezi yapıdaki eylemciler eylemlerin zamanını, zeminini ve eylem tarzını kendileri oluşturmakta, bu durumda ABD güçleri sağlıklı bir değerlendirme yapamamaktadırlar.

ABD açısından bir diğer zayıflık ise Irak'ta güvenliği sağlayacak yeter sayıda ve nitelikte askeri gücün olmamasıdır.⁵⁵ Bu yetersizlik üç şekilde kendisini göstermektedir. Birincisi; sayıca yetersizlik. Her zaman ve her yerde olamayan ABD ve müttefikleri direnişçilerle mücadele edememektedir. Denetimsiz bırakılan kör noktalar ve kovuklar, direnişçilere hazırlanma, gizlenme ve eylem yapma imkanı verecektir. Günün 24 saatinde önce kendisinin güvenliğini, ardından da halkın güvenliğini sağlayamayan işgal güçlerinin direnişçilerle baş etmesi mümkün görülmemektedir. Direnişçiler şartları uygun gördükleri her yerde, kırlarda ve şehirlerde gece gündüz her zaman eylem yapacaklardır. Ani ve beklenmedik saldırılar direnişçilerin özgüvenini artırırken işgalcileri moralin bozacak ve onları yılgınlığa sürükleyecektir.

İkincisi ise; işgal güçlerinin yeni güvenlik ortamına ne kadar hazır oldukları ile ilgilidir. Direnişçilerin uyguladıkları taktik ve teknikler bilinen savaş kurallarına uymaz. İşgalcilerin karşısında artık kolaylıkla ayırt edilebilir düşmanlar yoktur. Kimin dost kimin düşman olduğu da belli değildir. Üstelik direnişçiler işgalcilerin teknolojik üstünlüğünü işe yaramaz hale getirmek için onunla iç içe girecekler ve mümkün olduğu kadar istihbarat kaynağı olacak

⁵⁵ Asker sayısının azlığının yol açtığı güvenlik sorunları sıkça dile getirildi. Aradan 10 ay geçmiş olmasına rağmen tartışılmaya devam ediliyor. Bkz. Ferid Zekeriya, "An Absence of Legitimacy", *The Washington Post*, 20 Ocak 2004.

teknik aletleri kullanmayacaklardır. Dolayısıyla Irak'taki yeni güvenlik ortamı, insan merkezli bir mücadele konsepti gerektirmektedir. Böyle olunca da küçük direniş grupları ile mücadele de savaşı generallerle değil, birinci hattaki erlerle kaybedecek veya kazanacaktır. ABD ve işgalciler her erin başına bir general vermeyeceğine, ya da erlerinden general gibi davranmasını bekleyemeyeceğine göre işi daha da zorlaşmaktadır. Ne var ki erlerin yapacağı yanlışlarla generaller ve politikacılar uğraşmak zorunda kalacaktır.

Üçüncüsü, ABD ve diğer işgalci güçlerin başarısı, Irak halkının kültürünü anlam ve ona uyum sağlama yeteneğine bağlıdır. Direnişçileri etkisiz hale getirmenin yolu işgalci güçlerin doğruları ile Irak'luların doğrularının ne kadar örtüştüğüne bağlıdır.

ABD ve müttefiklerinin direnişin ilk dönemindeki tutumları savunmacı bir anlayışı gösterdi. Askerler ara sıra uzun konvoylar halinde ve gündüz gözüyle devriye dolaşılar. Ya da kum torbalarının ardında kontrol noktası kurarak kimin düşman olduğunu anlamaya imkan olmayan bir durumda, sınırlı ve endişeli olarak ya da sağa sola ateş ederek zaman doldurmaya çalıştılar. Kalan zamanlarını ise güvenli kışlalarda ve üs bölgelerinde dinlenerek geçirdiler.

Askerlerin böyle bir tutum içine girmelerinin çeşitli nedenleri vardı. Birincisi; az kayıpla kazanılan bir zaferin ardında verilmeye başlanan kayıpların oluşturduğu psikolojik baskı. Komutanlar için öncelikli sorun Irak'ta güvenliğin sağlanması değil, az kayıpla geri dönmektir. Bu nedenle de kısa vadeli çözüm olan kum torbasının ardında oturma ve savunmacı tutum ABD askerleri arasında kullanılan en yaygın uygulama oldu. Direniş örgütlerinin palazlanmaya başladığı işgalin ilk dönemlerinde ABD ve müttefikleri kayıp vermemek için güvenlik hizmetlerini azaltmayı kısa vadede bir çözüm olarak gördüler.

Gerçekten de bu uygulamayla devriye hizmetlerini azaltan ve halkın arasına daha az çıkan askerlerin kayıpları da azaldı. Sonuçta kısa dönemli taktik başarılar da elde edildi. Ancak bu uygulamanın yer altı örgütlerinin gelişmesi ve halkın kontrolünü sağlaması açısından stratejik bir hataya dönüşebileceği bir süre sonra görülmeye başladı. Askerlerin savunmacı bir tutum takınmasıyla birlikte, direnişçiler halkın kontrolünü ve desteğini daha fazla ele geçirdiler. Nitekim bir süre sonra daha güçlenmiş ve organize olarak saldırılarını arttırdılar. Yine saldırıların psikolojik etkisini arttıracak şekilde eylemlerini tüm Irak'a yaymaya ve çeşitlendirmeye giriştikleri görülmüyordu. Örneğin, ABD tarafından yaygın olarak kullanılan helikopterlerin arka arkaya düşürülmesi, ABD'li komutanları psikolojik ve askeri bakımından zor durumda bıraktı.⁵⁶

⁵⁶ ABD ordusunda helikopterler nakliye amacıyla yaygın olarak kullanılmaktadır. Sık sık helikopterlerin düşürülmesi ikmal ve intikallerde ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu durumda

Gittikçe daha fazla karayoluna bağlı kalan askerler daha fazla hedef olma ve daha fazla kayıp verme riski ile karşı karşıya kaldılar. Yine direnişçiler bombalı saldırılar, uzaktan havan ve füze atışları gibi taciz ateşleri ile askeri kayıptan çok müttefik askerlerinin ruhsal durumlarını bozmaya çabaladılar. İş o noktaya geldi ki Irak'ı ziyaret eden Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz de bu saldırılardan nasibini aldı.⁵⁷

ABD ve müttefik askerlerin kayıplarının artması üzerine Eylül 2003'ten itibaren Irak'ta uyguladıkları stratejiyi kökten değiştirmeye başladılar. Müttefiklerin strateji değişikliği iki noktada kendini gösteriyordu. Birincisi, savunmacı tutumu bırakarak direnişçilere karşı daha saldırgan bir tutum takınmak. Böylece direnişçileri yıldırmayı, onları savunmacı bir konuma sokmayı, düzenlerini bozarak eylem yeteneklerini azaltmayı ve kendi askerlerinin özgüvenlerini kazanmalarını sağlamayı amaçladıkları görülmüyordu. Bu çabalarını gittikçe güçlendirdikleri istihbarat ağı ile de desteklediler.⁵⁸ Ancak bu tutum bile intihar saldırılarını durdurmaya yetmedi.

Stratejinin ikinci ayağını ise halkın "kalbini ve beynin kazanmak" olarak tarif edilen yaklaşım oluşturuyordu. Amacı, halkın denetimini direnişçilerden geri almak ve onları direnişçilere karşı işgalcilerle işbirliğine ikna etmektir. Öncelikle, güvenliği ABD askerlerinin yerine Iraklı polisler sağlayacaktı. Bunun için de Iraklılardan oluşan yeni polis ve askeri güç oluşturmaya başlandı ve bunların eğitim süreci hızlandırıldı. Aynı zamanda egemenliğin Iraklılara devrini düzenleyen bir yol haritasının ilan edilmesi de bu planın bir parçasıydı.⁵⁹ Eğer bu sorun aşılsa görünüşte Iraklılar kurulacak düzenin sorumlusu olacak ve direnişin kırılması için ellerinden gelen çabayı göstereceklerdi. Üstelik bu görüntü işgalcilerin meşruiyet sorununu da kısmen çözecekti.

Şüphesiz en büyük başarı 14 Ocak 2003 tarihinde Saddam Hüseyin'in sağ olarak yakalanmasıydı. Saddam Hüseyin'in yakalanması üzerine direnişin geleceği çok tartışıldı ve bunun direnişçileri tek başına durdurmaya yetmeyeceği görüşü ön plana çıktı.⁶⁰

Ayaklanma ve direniş olgusunun yaşandığı ülkelerde hareketin liderliği önemlidir. Liderin, stratejinin uygulanmasını sağlayan, yönlendirici, toparlayıcı

intikaller yollara bağımlı olmakta bu durumda da askerler daha kolay hedef olmaktadır. Afgan savaşında mücahitler benzer şekilde SSCB'nin 400'e yakın helikopterini düşürmüşlerdir.

⁵⁷ Savunma Bakan yardımcısı Wolfowitz'in Bağdat'ta kaldığı otele 29 füze atıldı ve bir ABD'li Albay hayatını kaybetti. Bkz. 27 Ekim 2003 tarihli gazeteler.

⁵⁸ İşgalciler için istihbarat başından beri ciddi sorundu. Ancak bunu zaman içinde kısmen telafi edebildiler. Bkz. Thomas E. Ricks, "Intelligence Problems In Iraq Are Detailed", *Washington Post*, 25 Ekim 2003

⁵⁹ Irak Yönetim Konseyi ile Koalisyon Geçici Yönetimi arasında 15 Kasım 2003 tarihinde imzalanan egemenliğin devrinde izlenecek prosedüre ilişkin anlaşma metni için bkz. <http://newsvote.bbc.uk/mpapps/pagetools/pr.../32/9831.st>

⁶⁰ Nihat Ali Özcan; "Saddam'ın yakalanması direnişi sona erdirecek mi?", *Zaman*, 15 Aralık 2003.

bir rolü vardır. Özellikle de örgütlenmenin aşağıdan yukarıya değil de yukarıdan aşağıya olduğu kurtarıcı liderlerin öne çıktığı Irak'ta daha da önemli olduğu düşünülebilir.

Saddam'ın yakalanmasının direnişi sona erdirmeyeceği görüşün kabul görmesinin değişik nedenleri ileri sürüldü. Birincisi, Saddam Hüseyin yakalandığında direniş hareketinin önemli sorunlarını aştığı, belirli bir eylem gücüne vardığı ve eylemcilerin özgüven kazandığı görülmekteydi. İkincisi, eylemci yelpazesinin çeşitliliği ve Saddam Hüseyin'in bunların tamamı üzerinde etkili olmamasıdır. Üstelik Saddam'ın yakalanmasının direnişçilerin üzerindeki diktatörün ardılları suçlamasının kaldıracağı ve psikolojik bir rahatlama sağlayacağı da gözden kaçırılmamalıdır.

Sonuç

Irak'ta olup bitenleri adlandırmak gerekirse bunun *şimdilik* direnişçiler için "ayaklanma", işgalciler için "ayaklanmayı bastırma hareketi olarak" tanımlayabiliriz. Ayaklanma ve ayaklanmayı bastırma hareketinin doğası gereğince çatışan taraflar istedikleri sonuca ulaşabilmek için mücadelelerini "halk" üzerinde yoğunlaştıracaklardır. Sorun Irak halkının "kalbini ve beynini" kimin kazanacağı noktasında düğümlenmektedir. Halkın kalbini ve beynini kazanmanın tek yolu ise ekonomik ve sosyal problemleri çözmekten geçmiyor. Bu konular daha çok işgal güçlerinin çözmesi gerekenler listesinde yer alıyor. Oysa "terör" ve "şiddet" öncelikle önlenmesi gereken konuların başında geliyor.

ABD ve işgalciler iki farklı sorunu çözmek zorundalar. Birincisi, bir yandan şiddet kullanan direnişçileri engellemek için uğraşırken, bir yandan da halkın gönlünü ve desteğini kazanmak zorundalar. Aynı zamanda politik manevralarla sorunu bugünkü direniş sınırları içinde ve formunda tutmaya mecburlar. Çünkü Irak'ta işleri daha da karmaşık hale getirecek iki önemli fay hattı bulunmaktadır. Birincisi etnik bölünmüşlük ve bunun yaratabileceği sorunlar. İkincisi ise, savaşın başından beri fazlaca sorun gibi görünmeyen Şiilerin, işgal güçlerine karşı dini referanslı itirazlarının artarak direniş saflarına dahil olmasıdır.⁶¹

Etnik çatışma gerginliğinin yaşandığı en önemli bölge Kerkük'tür. Kerkük, karışık nüfus kompozisyonu nedeniyle her an etnik çatışmalara sahne olabilir. Üstelik komşu ülkelerin bu bölgeye karşı yoğun ilgisi de sürmektedir. Bölgenin zengin petrol kaynaklarına sahip olması da çatışma eğilimini güçlendirmektedir. Bölgedeki güçlü aşiret yapısı, aşiretlere egemen olan şiddet

⁶¹ Irak'ta Şiilerle ilgili olarak bkz. Graham E. Fuller ve Rend Rahim Francke, *The Arab Shi'a*, New York, St Martin's Press, 1999.

kültürü ile bunu dizginleyecek güçlü politik kurumların olmaması anlaşmazlıkları kısa sürede çatışmaya dönüştürebilir. Üstelik etnik bölünmüşlüğü daha karmaşık hale getiren mezhep bağlarının gücü de dikkate alındığında sorun daha da karmaşıklaşmaktadır. Şii dünyasında etkili olan "taklid mercii" kurumu, Türkmenlerin kimlik aidiyetinin iki farklı alana ait olması sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Kürtler tarafından tetiklenecek bir etnik temizlik hareketi, kısa sürede Sünni Arap, Şii Arap, Türkmen ile Kürt çatışmasına dönüştürebilir.⁶² Güçlü aşiret yapısının hakim olduğu bu bölgede başlayacak etnik çatışmanın grup ve bireylerce içselleştirileceği zaten olmayan devlet gibi üst otorite tarafından engellenemeyeceği düşünülecek olursa işin ciddiyeti daha da artacaktır. Kontrol altına alınamayan direniş hareketi bu yönlü bir gelişmeyle birleştiğinde ise Irak bir iç savaş kaosuna sürüklenebilir

Savaşın başlangıcında ABD yönetimine fazla sorun çıkarmayan Şiilerin egemenliğin Irak'lılara devri için açıklanan yöntemlere itirazları ciddi sorunlar yaratmaya devam edebilir. Şii lider Ayetullah Ali Sistani'nin ABD ile anlaşamaması halinde kitlesel eylemlerle direnişçi yelpazesini genişletmesi mümkündür.

Güvenlik sorunu devam ederken, yaklaşan başkanlık seçimleri ve politik kaygılarla Irak'ta görevli asker sayısını azaltmak zorunda kalan ABD için bu durum ciddi güvenlik sorunlarına yol açabilir. Ayaklanmayı bastırmanın yolu, direnişçileri engellemek ve sivil halk için sürekli işler güvenlik ortamı sağlamakla mümkündür. Bu ise ancak çok sayıda askerin birinci hatta görev alması ile mümkündür. Güvenlik sorunun devam ettiği bir ortamda asker sayısının azalması ciddi zafiyet yaratabilir. Üstelik sorumluluğu devralacak Irak'lı güvenlik gücünün kurulamadığı ve etkin çalışmadığı bir ortamda direnişçiler daha da cesaretleneceklerdir.

ABD'nin tek kutuplu yeni dünya düzeninde liderliğini sürdürebilmesi için Irak'ta istikrarı sağlaması ve yeni düzeni kurması şarttır. ABD'nin Irak'ta sorunları çözemeyerek bırakıp gitmesi tüm politik karizmasının yok olmasına ve terörizmle mücadele politikalarının iflas etmesi anlamına gelecektir. Zayıf, güçsüz ve işgal altındaki bir ülkenin kontrol edilememesi ve asimetrik yöntemlerin zaferi, sadece ABD'nin değil tüm dünyanın sorunu haline gelebilir. ABD'nin petrole olan ilgisi ve ihtiyacı da dikkate alınacak olursa bu bölgeyi neden bırakıp gidemeyeceğinin bir diğer sebebi de ortaya konmuş olacaktır.

Irak'ta güvenliğin sağlanması, ABD ve müttefiklerinin sorunu yönetebilme yeteneği ile yakından ilgilidir. İşgalciler eğer halkı yanlarına çekebilirlerse büyük bir ilerleme sağlayacaklardır. Bunu bilen ABD, toplumsal yapının en

⁶² Türkmenlerin yarısının Şii olduğu dikkate alınacak olursa sorunun daha da karmaşık bir niteliğe büründüğü görülecektir.

güçlü örgütleri olan aşiretleri satın alma yoluna gitmektedir. Amacı ise aşiretlerin direnişçileri korumaması ve istihbarat bilgilerini ABD'ye vermeleridir. Bu durum devlet dışı aktörlerin rolünün ne kadar arttığına da bir göstergesi olacaktır.

İkinci olarak ABD, Iraklılardan oluşturduğu yeni polis ve askerler ile bunların mensup olduğu aşiretleri direnişçilere karşı "aktif" olarak savaşmak için razı edebilirse büyük bir ilerleme kaydetmiş olacaktır. Bu ancak Iraklı polislerle ABD askerleri arasındaki güvenlik bunalımının aşılmasıyla mümkündür.⁶³

Iraklılar, ABD'nin direnişi kıracağından emin olmadan asla onunla gerçek anlamda işbirliğine girmeyeceklerdir. Direnişçilerin sivil halka yönelik eylemleri sürdükçe ABD halktan yardım almakta ve yeni yönetimi kurmakta zorlanacaktır.

ABD direnişi sona erdirmek için direnişçilerin "işgal" tezini zayıflatacak yöntemler geliştirmeye çalışacaktır. Bu ise bir yanda işgalin NATO veya BM tarafından üstlenilmesi ile mümkün olacaktır. Diğeri ise görünüşte Irak'ta egemenliğin Iraklılara devri ile mümkün olacaktır. Ancak her iki durumda da ikna edilmesi gereken dünya kamuoyundan önce direnişçilerdir.

Ayaklanmayı bastırma hareketi uzun soluklu bir mücadeledir. Bunun için askeri, ekonomik, siyasal ve sosyal araçların koordineli, birbirini destekler biçimde kullanılması gerekir. Müttelikler, saldırılar karşısında inisiyatifi ele geçirip, sivilleri saldırılardan koruyup, yeni yönetimi kurmak zorundalar. Bunu başaramazlarsa ödeyecekleri bedel bir hayli ağır olacaktır. ABD geri dönüşü olmayan bir sürece girdiğinden Irak'ta ayaklanmayı bastırmanın bedeli ne kadar ağır olursa olsun ödeyecektir. Savaşlarda ekonomik, politik, sosyal ve psikolojik güçlerle ordular desteklenir ve savaş kazanmaları beklenir. Çünkü sorun tamamen askeridir. Ayaklanmayı bastırma hareketinde ise askerler yeni yönetimin başarıyla kurulabilmesi için sivil yönetimi, ekonomik, siyasal ve politik alanlarda destekler önünü açarlar. Burada artık iş askeri değil, politik, psikolojik ve ekonomiktir. Bu nedenle de çatışma sayılarını, ve kayıpları içeren istatistikler gelişmeleri anlamak isteyen karar alıcılar için en büyük tuzaktır.⁶⁴ Önemli olan kaç askerin ölü veya yaralı olduğu değil, meydana gelen olayların politik, psikolojik ve ekonomik sonuçlarıdır.

⁶³ ABD'nin eğittiği polislerin halk tarafından işbirlikçi ve işpiyoncu olarak görülmesi ciddi bir sorun. Konu ile ilgili olarak bkz. Anthony Shadid, "Iraq's Security Weakened by Fear, U.S. -Trained Police are Accused of Being Collabarators and Spies", *Washington Post*, 14 Eylül 2003.

⁶⁴ Nitekim ABD'li sivil yönetici Irak'ta durumu istatistiklerle açıklama ihtiyacı duymuş olmalı ki şunları söylüyordu: Bremer, "Saddam yakalandı direniş azaldı. Koalisyon güçlerine yönelik eylemler % 50 azaldı." bkz. <http://www.ntvmsnbc.com/news/25415.asp>